

Feliks Lenort

Międzynarodowa bibliografia biblistyki katolickiej

Collectanea Theologica 44/1, 207-210

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. FELIKS LENORT, POZNAŃ

MIĘDZYNARODOWA BIBLIOGRAFIA BIBLISTYKI KATOLICKIEJ

Spośród nauk teologicznych, współczesna biblistyka posiada stosunkowo najwięcej narzędzi informacji, niezbędnych dla właściwego funkcjonowania warsztatu naukowego, uprawiających tę dyscyplinę wiedzy badaczy. Uwaga ta odnosi się zarówno do bibliografii retrospektywnych i bieżących, jak w odniesieniu do druków zwartych i wydawniczo niesamoistnych.

Na szczególną jednak uwagę zasługują tutaj znakomite bibliografie bieżące, a wśród nich przede wszystkim dwie, rejestrujące całokształt współczesnej biblistyki światowej. Na pierwszym bez wątpienia miejscu znajduje się *Elenchus bibliographicus biblicus*, zainicjowany przez Leopolda Foncka w roku 1920 na łamach czasopisma „Biblica”. Redagowana od roku 1948 do dziś przez Piotra Nobera, bibliografia ta rejestruje zarówno dzieła pod względem wydawniczym samoistne, jak i artykuły z czasopism i ksiąg zbiorowych całej biblistyki światowej. Od roku 1968 *Elenchus bibliographicus biblicus* został oddzielony od macierzystych „Biblica”, stając się w całej pełni samodzielnym czasopismem bibliograficznym.

Charakter bieżącej bibliografii biblijnej posiada również założona w roku 1953 z inicjatywy Fridolina Stiera a wydawana obecnie przez Patmos Verlag w Düsseldorfie, „Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete”. Rocznik ten różni się w sposób zasadniczy od *Elenchus bibliographicus biblicus*. Przede wszystkim nie rejestruje całokształtu piśmiennictwa biblijnego, ale jedynie pozycje niesamoistne, a więc wyłącznie artykuły z czasopism, ksiąg zbiorowych, pamiątkowych, kongresów itp. W metodzie zaś opisu bibliograficznego nie poprzestaje wyłącznie na rejestracji (jak u Nobera), lecz stosuje kompetentny, acz ograniczony jedynie do krótkiego streszczenia, opis adnotowany. Rocznik ten, rejestrując zawartość przeszło 400 czasopism, stanowi nieodzowne źródło informacji dla każdego biblisty. Warto też zaznaczyć, że skrupulatnie jest tu zauważana polska biblistyka (w ostatnim np. 17-tym tomie odnośnych streszczeń dokonali: F. Gryglewicz, P. Pajor i L. Stefaniak).

Obie wymienione wyżej publikacje dążą w zasadzie do kompletności (każda w innym zakresie) i rejestrują całokształt biblistyki zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu. Jako takie stanowią największe współcześnie bibliografie bieżące tej dyscypliny wiedzy.

Z bibliografii bieżących poświęconych wyłącznie biblistyce Starego Testamentu pierwszeństwo dierży niewątpliwie „Book List”, wydawana pod

patronatem Society for Old Testament Study od roku 1946 przez H. H. Rowleya, od roku zaś 1957 przez G. W. Andersona. Jest to bibliografia adnotowana, podająca w układzie systematycznym opisy druków zwartych, a więc książek i tylko wybranych artykułów z czasopism, w odniesieniu do Starego Testamentu. Publikowana w odczynkach rocznych, dwukrotnie została przedrukowana zbiorczo (niestety mechanicznie, bez kumulacji): za lata 1945—1956 przez H. H. Rowleya pt. *„Eleven Years of Bible Bibliography”* (The Falcon's Wing Press, 1957), za lata 1957—1966 przez G. W. Andersona pt. *„A Decade of Bible Bibliography”* (Basil Blackwell, 1967).

Piśmiennictwo z zakresu Nowego Testamentu jest rejestrowane od roku 1940 w bibliografii bieżącej zatytułowanej „New Testament Literature”, wydawanej przez New Testament Club of the University of Chicago, pod redakcją W. N. Lyons i M. M. Parvis. Podobnie jak wymienione publikacje Rowleya i Andersona, jest to bibliografia adnotowana, streszczenia są analityczne i krytyczne, przyczem rzecz godna uwagi: liczba uwzględnionych czasopism jest znacznie większa niż u Nobera w jego *Elenchus bibliographicus biblicus*. W zakresie biblistyki Nowego Testamentu podstawowym narzędziem informacji jest jednak obecnie „New Testament Abstracts” — adnotowana, selektywna bibliografia bieżąca. Wydawnictwo to wychodzi od roku 1956 w objętości 3 zeszytów rocznie i jest obecnie redagowane przez jezuitę Daniela J. Harringtona. Wydawcą jest Weston College School of Theology w Cambridge, w stanie Massachusetts. Zamieszcza streszczenia zarówno druków zwartych, jak i niesamoistnych. Spośród polskich czasopism rejestruje biblijną zawartość „Collectanea Theologica”, „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”, „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego”, „Studia Theologica Varsoviensia” oraz miesięcznika „Życie i Myśl”.

Oczywiście warsztat bibliograficzny biblisty nie ogranicza się do wymienionych wyżej narzędzi informacji, które przecież są niejednokrotnie znakomicie uzupełniane przez m. in. ogólnoteologiczne czasopisma bibliograficzne, takie jak np: „Theologische Revue”, „Theologische Literaturzeitung”, „Religious and Theological Abstracts”, „The Catholic Periodical and Literature Index”, „Repertoire Général des Sciences Religieuses”, „Bulletin Signalétique — Sciences Religieuses”, i inne.

Sytuacja w zakresie biblijnych bibliografii retrospektywnych jest również dobra, jednak nie tak pomyślna, jak w wypadku bibliografii bieżących. Z wojennych na uwagę zasługuje kilka repertoriów, przygotowanych dla celów dydaktycznych. W roku 1948 została ogłoszona *A Bibliography of Bible Study for Theological Students*, opracowana przez Princeton Theological Seminary. W roku 1962 G. S. Glanzman i J. A. Fitzmeyer ogłosili bardzo pożyteczną *An Introductory Bibliography for the Study of Scripture* (Westminster, Maryland). Retrospektywną bibliografią biblijną na wielką skalę jest opracowana przez jezuitów kanadyjskich i wydana przez Les Éditions de l'Immaculée Conception w roku 1958 obszerna publikacja pt. *„Bibliographie Biblique”*. Zawiera ogółem ok. 9 000 pozycji, rejestrując selektywnie druki zwarte oraz artykuły z 28 czasopism katolickich. Obejmuje jednak wyłącznie piśmiennictwo w języku łacińskim, angielskim i francuskim.

W połowie roku 1972 pojawiła się nowa wielka bibliografia retrospektywna, która stanowi na terenie biblistyki prawdziwe wydarzenie. Autorem tej bibliografii jest jezuita Paul-Émil Langevin, profesor Uniwersytetu Laval w Québec, wydawcą miejscowa oficyna uniwersytecka — Les Presses de l'Université Laval. Tytuł jest pięcioletni: *Bibliographie Biblique — Biblical Bibliography — Biblische Bibliographie — Bibliografia Biblica — Bibliografía Biblica*. Tom, estetycznie wydany, liczy około 950 stron i łącznie aż 21 294 pozycje bibliograficznych.

Jaki jest charakter tego pomnikowego wydawnictwa? Zaznaczyć przede wszystkim należy, iż jest to bibliografia retrospektywna i to wyłącznie bi-

blistyki katolickiej za lata 1930—1970, przyczem nie jest to bibliografia adnotowana, lecz wyłącznie rejestracyjna. Langevin zarejestrował biblijną zawartość 70 czasopism katolickich: francuskich, angielskich, niemieckich, włoskich, hiszpańskich i portugalskich, uwzględnił też zawartość 286 druków zwartych, zarówno dzieł autorskich jak i prac zbiorowych, ograniczonych jednak w tym wypadku głównie do języka francuskiego, niemieckiego i angielskiego. Stopień selektywności jest więc ściśle określony, umowny, z czego należy sobie zdawać sprawę, gdy zamierza się uczynić z tego dzieła narzędzie swej informacji.

Obszerne swoje repertorium podzielił Langevin na pięć zasadniczych części, poprzedzając całość pięciojęzycznym, jednostronicowym wprowadzeniem, wykazem uwzględnionych czasopism i książek oraz listą zastosowanych skrótów. W ramach każdej z części zastosował autor liczne dalsze podziały zebranego materiału, kierując się niewątpliwie względami dydaktycznymi i praktycznymi. Hasła, wokół których zgromadzony został materiał, uszeregowane zostały alfabetycznie według terminologii biblijnej języka francuskiego. Warto też wspomnieć, że w obrębie danej rubryki zastosowano kryterium chronologiczne podziału a w obrębie jednego roku alfabetyczne według nazwisk autorów. Zasady te są stosowane konsekwentnie, co wzbudza u użytkownika dzieła dodatkowe zaufanie do poprawności formalnej i metodologicznej tego przedsięwzięcia. Konsekwentnie też jest stosowana metoda opisu bibliograficznego, zawierająca wystarczającą ilość elementów, niezbędnych do identyfikacji druku.

Część pierwsza (s. 3—88): wprowadzenie do Pisma świętego, zawiera następujące grupy zagadnień: wykaz bibliografii, wstęp ogólny, archeologia, kanon Księg świętych, Biblia i katecheza, komentarze zbiorcze, krytyka tekstu, słowniki i atlasy, epigrafia, historia egzegezy, wychowanie chrześcijańskie a Biblia, rodzaje literackie, geografia biblijna, hermeneutyka, historia Izraela, nieomyślność Biblii, natchnienie, zagadnienie judaizmu, Biblia i liturgia, Urząd nauczycielski Kościoła w biblistyce, nowożytny ruch biblijny, natura Pisma świętego, problem liczb w Biblii, Wschód biblijny, Biblia i kaznodziejstwo, Qumran, stosunek Starego i Nowego Testamentu, sens biblijny, teologia biblijna, przekłady Pisma świętego, miscelanea.

Druga część bibliografii (s. 89—222) zawiera piśmiennictwo dotyczące Starego Testamentu, zgrupowane w pięciu działach: wstęp, Pięcioksiąg, księgi historyczne, księgi poetyckie i mądrościowe oraz księgi prorockie. W części trzeciej (s. 223—495), poświęconej Nowemu Testamentowi, wyodrębnił autor wstęp, Ewangelie, Dzieje Apostolskie, Listy, Objawienie św. Jana. Piśmiennictwo dotyczące osoby Jezusa Chrystusa stanowi przedmiot czwartej części bibliografii (s. 497—549), opracowanej według pewnych haseł wiodących, ułożonych alfabetycznie w języku francuskim, np.: *Adam (Nouvel)*, *Agneau de Dieu*, *Agonie*, *Amour*, *Apparitions*, aż do *Vigne* i w końcu *Diverse*. Podobną strukturę posiada obszerna piąta i ostatnia część dzieła (s. 551—834), poświęcona poszczególnym zagadnieniom, tematom biblijnym (*Thèmes Bibliques*), począwszy od *Abandon*, *Abel*, *Abnegation* aż po *Vocation*, *Voie*, *Volonté de Dieu*, *Vue de Dieu*.

W sumie kompozycja dzieła wydaje się zabiegiem interesującym i udanym. Całość jest bardzo przejrzysta, posiadająca spore zalety dydaktyczne. Umożliwia szybkie i skuteczne uzyskanie niezbędnej informacji, co w końcu dla tego typu wydawnictwa jest zadaniem pierwszoplanowym. Ten walor swej publikacji uzyskał Langevin także poprzez wielokrotne powtarzanie tej samej pozycji tylekroć, ilekroć wymagała tego sytuacja w obrębie rozbudowanej struktury dzieła. Stąd też *numerus currens* zamieszczonych tu pozycji bibliograficznych, przekraczający liczbę 21 000, należy traktować względnie. Dla podkreślenia wagi dydaktycznej dzieła nieobojętnym jest też zapewne fakt, że np. w wypadku poszczególnych księgi biblijnej, Langevin reje-

struje piśmiennictwo dotyczące problematyki — rozdział po rozdziale i werset po wersecie, poprzedzając tę drobiazgową dokumentację wskazaniami wstępnymi, dotyczącymi komentarzy zbiorczych do księgi, jej teologii i zagadnień szczegółowych. Efektywne korzystanie z dzieła ułatwia dokładny wykaz autorów oraz pięciojęzyczny indeks analityczny.

Dzięki inicjatywie Paul-Émile Langevina bibliistyka otrzymała nowe znakomite narzędzie informacji, które stanie się niewątpliwie dla pracowników tej dyscypliny wiedzy instrumentem nieodzownym. Opinii tej nie może umniejszyć fakt jej z góry przyjętych ograniczeń, np. iż jest to bibliografia selektywna, ograniczona głównie do zawartości czasopism ostatniego 40-lecia i wybranych pozycji książkowych, a w końcu, iż dotyczy wyłącznie bibliistyki katolickiej.

Jednak dyskusyjną jest sprawa pominięcia tak renomowanych czasopism biblijnych, jak np. „Bible et Terre Sainte”, „Revista de Cultura Biblica” czy wychodzącego od roku 1950 w Jerozolimie „Studii Biblici Franciscani Liber Annuus”. Nie uwzględniono też tak znakomych czasopism biblijnych, jak np. „Journal of Biblical Literature”, „Novum Testamentum”, „Vetus Testamentum”, „New Testament Studies”, „Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft”, „Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft”. Są to wprawdzie czasopisma protestanckie, ale przecież i bibliści katolicy nierzadko zamieszczają tam swoje znaczące publikacje.

Określony profil tego wydawnictwa sprawił, iż bibliistyka polska, niestety, nie została tutaj uwzględniona. Odnotowano natomiast sporo prac naszych biblistów, które ogłoszone zostały w językach zachodnioeuropejskich.